

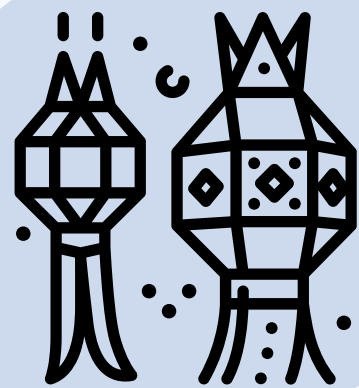
โครงการวิจัย

ด้านทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เรื่อง การสื่อสารและการปรับตัวเพื่อสืบทอดนาฏกรรมล้านนา :
กรณีศึกษาโฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา

โดย
อาจารย์ ดร.รัชฌกร พลพัฒน์สาร
คณะศิลปศาสตร์

กองส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม
มหาวิทยาลัยแม่โจ้

แบบเสนอโครงการวิจัย (Research Project)

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ประจำปีงบประมาณ 2565.

สถานภาพของข้อเสนอการวิจัย (ระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี)

- ☐ โครงการวิจัยเชิงบูรณาการศาสตร์ และมีการนำผลการวิจัยไปบูรณาการกับการเรียนการสอน หรือการบริการวิชาการ หรือการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
- ☐ โครงการวิจัยเชิงบูรณาการศาสตร์
- ☐ โครงการวิจัยที่มีการบูรณาการกับการเรียนการสอน หรือการบริการวิชาการ หรือการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม
- ☐ โครงการวิจัยเดี่ยว
- ☐ โครงการวิจัยในชั้นเรียน
- ☒ โครงการวิจัยสำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่

รายละเอียดแบบเสนอโครงการวิจัย

ส่วน ก สารสำคัญของแผนงานวิจัย (Research Project)

1. ชื่อโครงการวิจัย

(ภาษาไทย) การสื่อสารและการปรับตัวเพื่อสืบทอดนาฏกรรมล้านนา : กรณีศึกษาโรงเรียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

(ภาษาอังกฤษ) Communication and Adaptation for Inheritance of Tradition Lanna Drama : In Case Study Lanna Wisdom School Muang District, Chiang Mai Province

2. หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบงานวิจัยและที่อยู่ พร้อมทั้งชื่อหน่วยงานและลักษณะของการร่วมงานวิจัยกับหน่วยงานอื่น (ถ้ามี) (หน่วยงานหลัก คือ หน่วยงานในคณะ ฯ เท่านั้น)

คณะศิลปศาสตร์ สาขาวิชานิติศาสตร์บูรณาการ

เลขที่ 63 หมู่ที่ 4 ตำบลหนองหาร จังหวัดเชียงใหม่ 50290

3. ชื่อนักวิจัยและคณะผู้วิจัย (ถ้ามี) และสัดส่วนที่ทำงานวิจัย (%)

หัวหน้าโครงการ : นางสาวรัชฎาภรณ์ พลพิพัฒน์สาร ตำแหน่ง อาจารย์ ดร.

สัดส่วนที่ทำงานวิจัย 100%

4. ประเภทของการวิจัย : การวิจัยพื้นฐานเชิงคุณภาพ (Basic Qualitative Research)

5. สาขาวิชาการหลักและกลุ่มวิชาการที่ทำการวิจัย

สาขาวิชาการหลัก : ศิลปะการแสดง, นิเทศศาสตร์

กลุ่มวิชาการ : มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

6. คำสำคัญ (Keywords) ของโครงการวิจัย และความหมาย

การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการถ่ายทอด การผลิต การแพร่กระจาย การบริโภคและการผลิตซ้ำของนาฏกรรมล้านนา ซึ่งมีองค์ประกอบอันทำให้อันที่ร่วมกัน คือ ผู้ส่งสาร (Sender) สาร (Message) สื่อหรือช่องทาง (Media or Channel) และผู้รับสาร (Receiver)

สื่อการแสดง หมายถึง การสื่อสารด้วยกลวิธีการแสดงออกของผู้ส่งสาร ที่อาศัยแนวปฏิบัติจากศาสตร์ทางด้านศิลปะการแสดงหรือละคร เข้ามาผนวกด้วยกัน โดยมีเป้าหมาย เพื่อสื่อสารไปยังผู้รับสาร ให้เกิดความรู้สึกกระทบอารมณ์ หรือจินตนาการอันจะนำไปสู่การรับข้อมูลต่างๆ ที่ผู้ส่งสารต้องการนำเสนอ ซึ่งผู้รับสารต้องเพิกเฉยหรือได้รับความพึงพอใจในขณะที่สื่อสาร

การปรับตัว หมายถึง ความสามารถของนาฏกรรมล้านนากายใต้บริบทของสื่อพื้นบ้าน ให้ดำรงคงอยู่ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม อย่างเหมาะสมและมีคุณประโยชน์มากยิ่งขึ้น รวมไปถึงการประยุกต์หรือปรับเปลี่ยนคุณลักษณะบางประการให้สอดคล้องกับสถานการณ์บริบทของสังคม

การสืบทอดทางวัฒนธรรม หมายถึง กระบวนการเรียนรู้และพัฒนาของคนในสังคม เพื่อที่จะรักษาอัตลักษณ์ของแบบแผนทางด้านความคิด ความเชื่อ วิถีทาง และแนวทางปฏิบัติ โดยอาศัยกระบวนการสืบทอดทางวัฒนธรรมอันเป็นการไหลเวียนอย่างต่อเนื่องกันไปโดยไม่รู้จบ ซึ่งพิจารณาได้เป็น 3 มิติ คือ มิติบุคคล (Human) มิติพื้นที่ (Space) และมิติเวลา (Time)

นาฏกรรมล้านนา หมายถึง ศิลปะการแสดงทางภาคเหนือของประเทศไทยที่สร้างสรรค์ขึ้นทั้งในรูปแบบจารีตอันมีแบบแผนยึดถือระเบียบแบบโบราณ และนาฏยประดิษฐ์ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ตามยุคสมัย รวมถึงการพัฒนาไปตามกระบวนการคิดที่แปลกใหม่ตามความถนัดของผู้สร้างสรรค์ผลงานขึ้นอย่างมีความหมาย

สื่อพื้นบ้าน หมายถึง สื่อที่สร้างสรรค์มาจากวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ทัศนคติ ความเชื่อของคนในชุมชน แล้วนำมาใช้ในการถ่ายทอดและเผยแพร่เป็นศิลปะการแสดงต่างๆ ทั้งนาฏกรรม

ศิลปกรรม คหกรรม การแสดง ดนตรี การละเล่นพื้นบ้าน ประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งคนในชุมชนให้การยอมรับและถ่ายทอดสืบต่อกันมา

อัตลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะหรือความเป็นตัวตน และการแสดงความเป็นตัวตนของชาวล้านนาผ่านการสื่อสารด้วยสื่อพื้นบ้าน

7. ความสำคัญ และที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย และการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

7.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหาของการวิจัย

การสื่อสารถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งนอกเหนือจากปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของมนุษย์ เพราะมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือสังคม ซึ่งในแต่ละกลุ่มจะมีแนวคิด และแนวปฏิบัติในการกำหนดกฎเกณฑ์ หรือข้อปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันในสังคม รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้ ทักษะคติ ประสบการณ์ต่างๆ และการใช้ประโยชน์จากการรวมกลุ่ม จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการติดต่อสื่อสาร หรือสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันตลอดเวลา มนุษย์ใช้กระบวนการสื่อสารผ่านเครื่องมือหลากหลายรูปแบบ เช่น ภาษา ท่าทาง คำพูด สีสัน และน้ำเสียง รวมไปถึงการแสดงออกถึงความต้องการของตนเองให้คนอื่นอยู่ร่วมกันในสังคมทราบ ทำให้การสื่อสารเกิดขึ้นได้ในหลากหลายลักษณะตั้งแต่เรียบง่ายไปจนถึงซับซ้อน โดยมุ่งเน้นไปสู่จุดมุ่งหมาย หรือวัตถุประสงค์สำคัญของผู้สื่อสาร ดังนั้น การสื่อสารอาจเปรียบเสมือนหัวใจของกลุ่มคนหรือสังคม อันจะก่อให้เกิดความรู้ และโลกทัศน์ที่กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบัน ยุคของข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน หรือยุคโลกาภิวัตน์ การสื่อสารเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้สังคม และมนุษย์เจริญก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้ง ส่งผลให้มนุษย์สามารถสืบทอด เรียนรู้ และรับรู้วัฒนธรรมของตนเองและสังคม รวมไปถึงการพัฒนาประเทศ สร้างสรรค์ชุมชนและสังคมในทุกด้านได้ดี

นาฏกรรม ถือว่าเป็นเครื่องมือสื่อสารประเภทหนึ่งที่เกิดจากการรวมกลุ่มของมนุษย์ อันมีแนวคิด และการแสดงออกในทิศทางเดียวกัน ผ่านเครื่องมือทางด้านภาษา ร่างกาย คำพูด สีสัน น้ำเสียง ก่อให้เกิดความรู้ลึก ความต้องการของผู้สื่อสาร ซึ่งรูปแบบการแสดงนั้นมีทั้งแบบสร้างสรรค์วิจิตรงดงามไปจนถึงสามัญทั่วไป กล่าวได้ว่า นาฏกรรมเป็นสื่อในวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สามารถเข้าถึงกลุ่มคนหรือสังคมนั้นๆ ได้ง่ายที่สุด ไม่ว่าจะเป็นรูปลักษณะทางด้านทัศนศิลป์ หรือศิลปะทุกรูปแบบ เพื่อสื่อความหมายหรือการเล่าเรื่องราวต่างๆ ทั้งนี้ นาฏกรรมมุ่งเน้นการสื่อสารผ่านกระบวนการเคลื่อนไหวร่างกาย การแสดงสีหน้า ท่าทาง หรือการประกอบกับรูปแบบดนตรี และขับร้อง (วิคตอเรีย จินน์ อ้างใน สุรพล วิรุฬห์รักษ์, 2543 : 6) ทำให้นาฏกรรม มีรากฐานมาจากความเชื่อ ความศรัทธา ศาสนา วิถีชีวิต ภาษา ประเพณี และวัฒนธรรมของกลุ่มชนหรือสังคมนั้นๆ นาฏกรรมได้ถูกมอบบทบาทหน้าที่เป็นสื่อที่สำคัญทางด้านการสื่อสารของชุมชน ที่สามารถสะท้อนลักษณะความเป็นตัวตน หรืออัตลักษณ์ (Identity) ของกลุ่มชนนั้น โดยแสดงออกผ่านรูปแบบศิลปะการแสดงทั้งแบบดั้งเดิมที่ยังคงยึดถือจารีตธรรมเนียม และแบบสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ตามยุคสมัย รวมถึงการพัฒนาไปตามกระบวนการคิดที่แปลกใหม่ตามความถนัดของผู้สร้างสรรค์ผลงานขึ้นอย่างมีความหมาย

ดินแดนล้านนาอยู่ในเขตพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย มี 8 จังหวัด ประกอบไปด้วย จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน (สุรพล ดำริห์กุล, 2542: 9) ซึ่งมีศูนย์กลางทางการเมืองและวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านนา ตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน คือ เมืองเชียงใหม่ ดินแดนล้านนาในอดีตมีความเจริญรุ่งเรืองในด้านเศรษฐกิจ การเมือง และศาสนาเป็นอย่างมาก ทำให้มีพัฒนาการทางด้านประวัติศาสตร์และสังคมเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง ทั้งยังเป็นดินแดนแห่งความอุดมสมบูรณ์ของศิลปวัฒนธรรมอันทรงคุณค่า ซึ่งล้วนมีความงาม และอัตลักษณ์เฉพาะของตนเอง (วรดิษฐ์ จัก บุนยสุรัตน์, 2544: 9) ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกยุคปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดการหลั่งไหลเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตกรวมไปถึงการโยกย้ายถิ่นฐานของกลุ่มชนต่างๆ ก่อให้เกิดการปรับตัวเข้าสู่สังคมเมืองในยุคข้อมูลข่าวสารไร้พรมแดน ทำให้วิถีชีวิตของชาวล้านนาก็เริ่มเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมที่เปลี่ยนไปด้วย อาจจะนำมาซึ่งการสูญเสียเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมไป เช่นเดียวกับนาฏกรรมล้านนา อันเป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนความเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ มาณพ มานะ แชม (2557: 1-46) ได้กล่าวถึง นาฏกรรมล้านนา คือ การแสดงออกทางอารมณ์ด้านศิลปะ ไปจนถึงการบ่งบอก บุคลิกลักษณะ และรสนิยมร่วมของชาวล้านนาที่มีต่อสังคมในแต่ละช่วงยุคสมัย โดยที่มีพัฒนาการของนาฏกรรมล้านนา 5 รูปแบบ คือ นาฏกรรมของชาวบ้าน นาฏกรรมที่ประดิษฐ์ขึ้นโดยราชสำนัก จากสละพื้นบ้านสู่สถานภาพของศิลปินล้านนา นาฏกรรมล้านนากับการก้าวสู่โลกสมัยใหม่ และนาฏกรรมล้านนากับช่วงสมัยแห่งการท่องเที่ยว ซึ่งจะเห็นได้ว่านาฏกรรมล้านนาได้ทำหน้าที่เป็นสื่อที่มีการสืบทอด การปรับตัว และพัฒนาที่ตอบสนองบริบทของสังคมอยู่ตลอดเวลา

โองเขียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา เกิดจากการรวมกลุ่มของพ่อครู แม่ครูภูมิปัญญา กลุ่มศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน องค์กรพัฒนาเอกชน สถาบันวิชาการ และองค์กรชุมชน มีเป้าหมายสำคัญในการเผยแพร่องค์ความรู้และภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ของวัฒนธรรมล้านนา ภายใต้แนวคิด ส่งเสริม สืบสานศิลปวัฒนธรรมล้านนา ซึ่งได้เปิดมากกว่า 14 ปี ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของเมืองเชียงใหม่ในหลากหลายมิติ ทำให้โองเขียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนาเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนความรู้ในด้านวิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์ทั้งในระดับบุคคล และชุมชน ซึ่งมีการเปิดสอนกลุ่มวิชาล้านนาออกเป็น 5 กลุ่ม คือ ภาษาล้านนา ดนตรีพื้นบ้านล้านนา ศิลปะล้านนา หัตถกรรมล้านนา และนาฏกรรมล้านนา ซึ่งกลุ่มที่ได้รับความนิยมมากที่สุด คือกลุ่มนาฏกรรมล้านนา ทำให้โองเขียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนาแห่งนี้มีความโดดเด่นเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ โองเขียนแห่งนี้ไม่ใช่เพียงแค่การสืบสานหรือพัฒนาศิลปวัฒนธรรมล้านนาเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีการทำงานในรูปแบบการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายทางด้านศิลปวัฒนธรรมล้านนาที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านผู้เชี่ยวชาญ หรือสละที่กระจายตัวอาศัยอยู่ในทุกพื้นที่ของภาคเหนือ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบทอดนาฏกรรมล้านนาของโองเขียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา ในประเด็นด้านการสื่อสารบทบาทหน้าที่ การปรับตัวภายใต้อัตลักษณ์ล้านนา เพื่อสืบทอดของนาฏกรรมล้านนาให้ดำรงคงอยู่ต่อไป ผู้วิจัยคาดหวังว่าการศึกษานี้จะช่วยให้ผู้วิจัยเชิงคุณภาพในเรื่องนี้ จะนำไปสู่การสร้างการรับรู้ และเรียนรู้ในอัตลักษณ์ของนาฏกรรมล้านนา ก่อให้เกิดการเห็นคุณค่า ความรัก และความหวงแหนในสื่อพื้นบ้านของท้องถิ่นตนเอง เพื่อสร้างพลังให้เกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ให้ดำรงคง

อยู่ และยืนหยัดได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม อีกทั้ง จะเป็นตัวอย่างแนวทางในการปรับตัวและสืบทอดนาฏกรรมล้านนาให้กับโรงเรียนหรือแหล่งความรู้ของชุมชนอื่นๆ ต่อไปในอนาคต

7.2 ปัญหาของการวิจัย

1. ในการปรับตัวของนาฏกรรมล้านนา โส้เฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีคุณลักษณะสำคัญที่ยังคงมีการสืบทอดจนถึงปัจจุบันกันมาอย่างไรบ้าง

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการปรับตัวของนาฏกรรมล้านนา โส้เฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

3. แนวทางการปรับตัวเพื่อการสืบทอดนาฏกรรมล้านนาภายใต้บริบทอัตลักษณ์ล้านนา โส้เฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ให้ดำรงคงอยู่อย่างเข้มแข็ง และยั่งยืน ในอนาคตควรเป็นอย่างไร

7.3 การทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

7.3.1 แนวคิดการสื่อสาร

การสื่อสาร (Communication) คือ กระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร ทักษะคติ ความรู้สึก และอารมณ์ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ถือว่าเป็นปฏิริยาความสัมพันธ์ทางสังคมที่สื่อความหมายผ่านสัญลักษณ์ สัญลักษณ์ สัญญาณ หรือพฤติกรรมที่เข้าใจกัน มีความหมายในเชิงเดียวกันกับการสื่อความหมาย (Webster Dictionary, 1978: 98) ซึ่ง จุฑาพรรณี ผดุงชีวิต (2551: 34-36) กล่าวว่า ลักษณะของการสื่อสารมีธรรมชาติของความซับซ้อน จะต้องอาศัยการตีความ เช่น การสื่อสารเป็นกระบวนการพลวัต (Dynamic) มีการเปลี่ยนผ่านไม่ถาวรยั่งยืน (Transitory) ทำให้เกิดกิจกรรมขึ้นอย่างต่อเนื่องไปเรื่อยๆ ไม่หยุดยั้ง ส่งผลให้มนุษย์วิเคราะห์ประเมินสถานการณ์และคนอื่นก่อนสะท้อนย้อนดูตัวเอง (Self-Reflective) มนุษย์สามารถคิดไตร่ตรอง ใคร่ครวญเกี่ยวกับตนเอง สามารถที่จะเฝ้ามองความเป็นไปของโลก แล้วสะท้อนให้เห็นอดีต ปัจจุบัน และอนาคต พร้อมทั้ง ประเมิน แก่ไขการปฏิบัติของตนเองและบุคคลรอบข้าง ที่สำคัญมนุษย์ยังสามารถสร้างสัญลักษณ์เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้อีกด้วย วอร์เรน ดับเบิลยู วีเวอร์ (Warren W. Weaver) ได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า การสื่อสารมีความหมายโดยกว้างสามารถครอบคลุมถึงกระบวนการทุกอย่างที่จิตใจของคน ๆ หนึ่งแล้วส่งผลต่อจิตใจของคนหนึ่งได้ไม่ใช่เพียงแค่การพูดและการเขียนเท่านั้น แต่ยังหมายรวมถึงดนตรี ภาพ การแสดง และพฤติกรรมอื่น ๆ ของมนุษย์ สามารถแยกออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. ทฤษฎีแนวปฏิบัติ (Operational Theory) เป็นการใช้สื่อเพื่อการเรียนรู้ ความเพลิดเพลิน ความบันเทิงหรือจิตบำบัด สามารถสร้างเป็นกลยุทธ์เพื่อการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสื่อสารมวลชน การสื่อสารเพื่อพัฒนาการ การสื่อสารการเมือง หรือแม้กระทั่งการสื่อสารเชิงธุรกิจ

2. ทฤษฎีแนววิพากย์ (Critical Theory) เป็นการวิพากษ์ วิจักษ์ การสื่อสารภายในองค์กร การสื่อสารสาธารณะ การสื่อสารระหว่างประเทศ การสื่อสารของโลก ใช้เป็นพื้นฐานความคิดในการสร้างสมมติฐาน แสวงหาแนวทางหรือประเด็นในการวิพากษ์วิจารณ์

3. ทฤษฎีแนวปรัชญาวิทยาศาสตร์ (Scientific-Philosophical Theory) ใช้เป็นหลักในการแสวงหา (searching) หรือการพิสูจน์ (proving) ของข้อเท็จจริงหรือ สัจจะเชิงวิทยาศาสตร์ เพื่อนำไปเป็นพื้นฐานหลัก ประกอบการพัฒนาบริหารหรือการปฏิบัติงาน สื่อสารทุกประเภท

ตามทฤษฎี SMCR ของเบอร์โล (Berlo's SMCR Model of Communication, 2010) การสื่อสารจะเกิดขึ้นได้จะต้องมีองค์ประกอบ ดังนี้

S (Source) ผู้ส่ง เป็นต้นกำเนิดหรือต้นทางของการสื่อสาร ประกอบไปด้วย ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skills) องค์ความรู้ (Knowledge) บริบทของสังคม (Social system) วัฒนธรรม (Culture)

M (Message) สาร ที่ต้องการสื่อ ประกอบไปด้วย เนื้อหา (Content) ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ ส่วนประกอบ (Elements) ไม่ว่าจะเป็นภาษา การเคลื่อนไหว สัญลักษณ์ หรือท่าทางต่างๆ วิธีการ (Treatment) โครงสร้าง (Structure) การเรียบเรียง ลำดับการสื่อสาร รวมถึงรหัส (Code) ว่าควรส่งสารนั้น อย่างไร

C (Channel) ช่องทางในการส่งสาร ผ่านทางสารสัมผัสทั้ง 5 คือ การได้ยิน (Hearing) การมองเห็น (Seeing) การสัมผัส (Touching) การได้กลิ่น (Smelling) และการรับรู้รสชาติ (Testing)

R (Receiver) ผู้รับ ควรมีคุณสมบัติพร้อมหรือเหมือนกับผู้ส่งสาร เพื่อให้การรับข้อมูลข่าวสาร เป็นไปตามประสงค์หรือเป้าหมายของผู้ส่งสาร

7.3.2 แนวคิดสื่อสารการแสดง

สื่อสารการแสดง (Performing Arts Communication) เป็นการสื่อสารรูปแบบหนึ่งที่อาศัยกลวิธีการแสดงออกของผู้ส่งสาร และแนวปฏิบัติจากศาสตร์ทางด้านศิลปะการแสดง หรือละคร เข้ามาผนวกด้วยกัน โดยมีเป้าหมาย เพื่อสื่อสารไปยังผู้รับสาร ให้เกิดความรู้สึกกระทบอารมณ์ หรือจินตนาการอันจะนำไปสู่การรับข้อมูลต่างๆ ที่ผู้ส่งสารต้องการนำเสนอ ซึ่งผู้รับสารต้องเพลิดเพลินหรือได้รับความพึงพอใจในขณะสื่อสาร ซึ่ง สุกัญญา สมไพบูลย์ (2551: 9) ได้กล่าวว่า สื่อสารการแสดงเป็นสื่อจินตคติที่มีการแสดงเป็นองค์ประกอบสำคัญ ทั้งแนวจารีต ละครเวทีร่วมสมัย การแสดงละครโทรทัศน์และภาพยนตร์ รวมไปถึงการแสดงที่มีโครงสร้างเชิงละคร เช่น การแสดงเพลงพื้นบ้าน ก็ล้วนเป็นสื่อสารการแสดงทั้งสิ้น ลักษณะของการสื่อสารการแสดงนั้น เปรียบเทียบกับการสื่อสาร มีองค์ประกอบเหมือนกัน คือ ผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และผู้รับสาร หมายถึงรวมทั้งหลักสูตรหรือการสื่อสารเชิงศิลปะ

สื่อสารการแสดงจะมีภาษาเฉพาะที่มีหน้าที่สำหรับการสื่อสาร ซึ่งมีทั้งในรูปแบบวัจนภาษา คือ ตัวบท และเนื้อหา รูปแบบอวัจนภาษา คือ รูปแบบ และการแสดงออก ซึ่ง

ตัวผู้ส่งสารหรือศิลปิน ทำหน้าที่การสื่อสารไปสู่ผู้ชม ทำให้เกิดหน้าที่ทางภาษาการแสดง ดังนี้ (Jakobson, 1966 อ้างถึงใน วัลยา วิวัฒน์ศร, 2538: 125-127)

1. หน้าที่ด้านอารมณ์หรือการแสดงออก มุ่งเน้นผู้ส่งสารหรือศิลปิน ผู้กำกับการแสดง ในการใช้ความสามารถทางกาย ทางเสียง ส่งสารไปยังผู้ชม
2. หน้าที่ด้านการตอบรับ จะเน้นที่ผู้รับสาร มุ่งหมายที่จะได้ปฏิกิริยาตอบกลับจากผู้รับสารตามที่คุณส่งสารส่งไป
3. หน้าที่ด้านอ้างอิง เน้นตัวบริบทที่มีลักษณะอ้างอิง เพื่อให้ผู้ชมไม่สับสนบริบทการสื่อสาร เช่น ประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง เป็นต้น
4. หน้าที่ความงาม มุ่งเน้นที่สาร ได้แก่ น้ำเสียง คำพูด ที่ใช้ในการสื่อสาร และช่วยเพิ่มความหมายให้แก่คำพูดนั้น
5. หน้าที่ด้านการตรวจสอบ มุ่งเน้นที่การติดต่อระหว่างผู้ส่งสารกับผู้รับสาร ว่ายังสามารถติดต่อได้ หรือขาดหายไป เช่น การหัวเราะ การหลั่งน้ำตา การปรบมือ การแสดงพฤติกรรมของผู้ชมตอบกลับให้เห็นว่ากำลังชมอยู่
6. หน้าที่ด้านยืนยันความเข้าใจ เน้นที่ตัวรหัส เพื่อให้แน่ใจว่าผู้รับสารเข้าใจในรหัสที่ผู้ส่งสารใช้ ในส่วนของตัวบท จะมีการพูดซ้ำหรือย้ำ พูดตามความหมายของคำที่อีกฝ่ายใช้ เป็นการยืนยันว่าผู้ส่งสารและผู้รับสารใช้รหัสภาษาเดียวกัน

ลักษณะของภาษาละครดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้ เรามักจะพบได้ในลักษณะการสื่อความหมายที่ครอบคลุมไปถึงสื่อการแสดงประเภทนาฏกรรม สื่อพื้นบ้าน และสื่อพิธีกรรม

7.3.3 แนวคิดการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม

แนวคิดเรื่องการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม วิลเลียมส์ (1961) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรมต่าง ๆ ล้วนถูกผลิตขึ้นอยู่ตลอดเวลา ในทุกสถานที่ หากไม่ได้รับการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดในครั้งต่อไปวัฒนธรรมใหม่นั้นก็จะมีอายุเพียงสั้น ๆ แล้วสูญหายไปโดยสิ้นเชิง ไม่ว่าจะป็นวัฒนธรรมเก่าแก่ดั้งเดิมเอง ก็จะถูกทำลายไปด้วยเช่นกัน ทั้งหมดล้วนเป็นไปตามหลักการนี้เช่นกัน ดังนั้นกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการที่รองรับความคงอยู่อย่างยั่งยืนของวัฒนธรรมนั้นๆ ซึ่งในกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Reproduction) ได้หมายรวมถึงวัฒนธรรมทั้งสองรูปแบบ ทั้งแบบรูปธรรม (สิ่งที่จับต้องได้ เช่น สิ่งของ เครื่องใช้ ต่าง ๆ) และแบบนามธรรม (สิ่งที่จับต้องไม่ได้ เช่น ความคิด ทศนคติ ค่านิยม) ล้วนแล้วแต่ต้องการองค์ประกอบหรือปัจจัย เช่นเดียวกับการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมทั้งสิ้น ซึ่ง กาญจนา แก้วเทพ (2560: 292-299) ได้สรุปหลักการสำคัญไว้ ดังนี้

1. วัฒนธรรม/สื่อพื้นบ้าน/สื่อพิธีกรรม เป็นสิ่งที่ต้องมีกระบวนการผลิต (Cultural Production) โดยมีองค์ประกอบการผลิตอย่างครบถ้วน เช่น ผู้ผลิต วัตถุดิบ สถานที่ กรรมวิธีในการผลิต อุปกรณ์ หรือเครื่องมือ เป็นต้น ทั้งนี้ ในกระบวนการผลิตนั้น หากคนกลุ่มใดมีโอกาสได้แสดง หรือผลิตซ้ำอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอตลอดเวลา มีผลทำให้คนกลุ่มนั้นจะได้ยึดครองเวทีหรือการแสดงนั้นอยู่ตลอดเวลา
2. การทำกิจกรรมกับภาคีเครือข่าย เสมือนเปิดเวทีให้มีการผลิตซ้ำตามองค์ประกอบต่างๆ ของสื่อเหล่านั้น ดังนั้น เมื่อใดที่เราทำกิจกรรมของภาคี ก็เสมือนเกิดการผลิตซ้ำ

เพื่อสืบทอดทั้งสี่ด้านของการสื่อสาร กล่าวคือ สืบทอด ขยายผู้ส่งสาร เนื้อหาสาร ช่องทางของสื่อ และผู้รับสาร

3. ในกระบวนการผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ต้องมีความเข้าใจในหลักการทั้ง 4 ส่วน กล่าวคือ 1) การผลิตให้ครบเครื่องในแนวตั้งตามหลักต้นไม้วัฒนธรรม ซึ่งการผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดในแนวตั้งนั้น มุ่งหมายต้องผลิตให้ครบองค์ประกอบต้นไม้วัฒนธรรมทั้งหมด โดยเฉพาะส่วนที่ต้องเจาะลึกลงไปสู่ระดับล่างสุด หรือที่เรียกว่า รากเหง้า เพราะหากปราศจากรากเหง้าแล้วนั้น ต้นไม้วัฒนธรรมอาจจะมีอายุไม่ยาวนาน 2) การผลิตให้ครบเครื่องในแนวนอนตามหลักต้นไม้วัฒนธรรม ประกอบไปด้วย เปลือกของต้นไม้ที่ต้องปรับเปลี่ยนอยู่เสมอตามสภาพแวดล้อมที่แปรเปลี่ยนไป กระพ้ออาจจะปรับไปได้บ้าง แต่แก่นจะต้องรักษาให้คงที่จากต้นไม้มเดิม จึงทำให้ต้อง คงรักษาแก่น ปรับกระพ้อ เปลี่ยนเปลือก เพื่อให้อยู่ได้อย่างยั่งยืน 3) หลักการเป็นสิทธิของวัฒนธรรม การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม ควรกระทำไปเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนหรือพื้นที่นั้นๆ รวมไปถึงการปรับเปลี่ยนในส่วนใด ก็ต้องเป็นอำนาจหรือสิทธิของเขาวัฒนธรรมนั้นๆ ด้วย 4) หลักการมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงของเจ้าของวัฒนธรรม โดยจะต้องมีความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belong) ส่งผลให้เกิดความรู้สึกหวงแหน และอยากจะปกป้องรักษาให้ดำรงคงอยู่ รวมไปถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ (Participation) เพื่อนำความรู้สึกของความเป็นเจ้าของได้เช่นกัน

กล่าวโดยสรุป การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการหนึ่งของการปรับเข้าสู่วัฒนธรรมโลกและการรับมือวัฒนธรรมที่หลากหลายทางสังคม เพื่อรองรับความยั่งยืน ซึ่งมีหลักประกันความต่อเนื่องของวัฒนธรรม โดยการแสดงออกจากการใช้ทรัพยากรที่ต่างกัน แสดงถึงการปรับเปลี่ยนแปลงและเข้าใจการเป็นพลวัตของสังคมโลกที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ก่อเกิดการยอมรับและอยู่ร่วมกันบนพื้นที่แห่งความหลากหลายทางความคิดและการดำรงชีวิต (Livelihood) (เย็นจิตร ถินขาม, 2560) และสามารถต่อยอดสู่แนวทางการสืบสานคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมในรูปแบบที่แตกต่างเหมาะสมกับยุคสมัย ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและกระจายรายได้สู่ชุมชน สังคมและประเทศชาติต่อไปได้อีกด้วย

7.3.4 แนวคิดการปรับตัวของวัฒนธรรม

คนเราทุกคนตั้งแต่เกิดมาจนโตจะต้องการเรียนรู้พฤติกรรมและสิ่งต่างๆ รอบตัวผ่านกระบวนการทางสังคมที่ถูกกำหนดโดยวัฒนธรรม รวมถึงการสั่งและถอดรหัสทั้งวจนและอวจนภาษา หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ดังที่เมตตา วิวัฒนากุล (2548: 216-222) เมื่อคนเราได้เข้าสู่กระบวนการขัดเกลาทางสังคมในวัฒนธรรมแบบหนึ่ง ไปยังวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมแบบใหม่อันต่างจากวัฒนธรรมแบบเดิมในระยะเวลาอันยาวนาน ก็จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมนั้นๆ ก่อให้เกิดกระบวนการ ดังนี้

- การซึมซับ เรียนรู้วัฒนธรรมตนเอง (Enculture)
- การละทิ้งสิ่งที่เคยเรียนรู้มาจากวัฒนธรรมเก่าของตน (Deculturation)
- การเรียนรู้ ปรับตัวเพื่อเข้าสู่วัฒนธรรมใหม่ (Acculturation) เป็นการเรียนรู้วิถี

คิด ความรู้สึก และวิธีการแสดงพฤติกรรมในแบบแผนใหม่ เพื่อให้เข้ากับวัฒนธรรมของเจ้าบ้าน

ดังนั้น แก่นหลักของการปรับตัวทางวัฒนธรรม คือ การเปลี่ยนแปลงทั้งพฤติกรรมส่วนบุคคล และพฤติกรรมทางสังคม ซึ่งกระบวนการนี้ ก่อเกิดความเครียด ความกังวล จากการเผชิญหน้ากับวัฒนธรรมใหม่และสิ่งที่ไม่คุ้นเคย หรือที่เรียกว่า “ความตระหนกทางวัฒนธรรม” (Culture Shock) ซึ่งหมายรวมถึงผลที่มาจากความไม่คาดคิด ไม่ตรงกับสิ่งที่เราพบเห็นจริงๆ จากความตระหนกทางวัฒนธรรมนี้ ทำให้คนเราจะต้องปรับตัว ซึ่งจะต้องผ่านขั้นตอนต่าง คือ

ขั้นที่ 1 Discovery ช่วงที่มีความรู้สึกตื่นเต้น ยินดี หลงใหล เมื่อพบสภาพแวดล้อมใหม่ๆ หรือพบวัฒนธรรมที่มีความคล้ายคลึงกับของตนเอง

ขั้นที่ 2 Self-Alignment ช่วงที่เริ่มหันมาสนใจความแตกต่างหรือสิ่งต่างๆ ที่ตนเองไม่คุ้นเคย ซึ่งจะเกิดขึ้นหลังจากผ่านความตื่นเต้น ตื่นตาตื่นใจไปแล้ว ซึ่งความตระหนกทางวัฒนธรรมจะเกิดขึ้นในช่วงนี้ หรือเกิดตั้งแต่การก้าวเข้ามาสู่วัฒนธรรมใหม่

ขั้นที่ 3 Participation ช่วงที่บุคคลพร้อมจะเปิดรับและเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณี ของเจ้าบ้านที่ตนเองไปอาศัยอยู่ รวมไปถึงการพัฒนาทักษะการสื่อสาร การผูกมิตรกับคนท้องถิ่น ซึ่งในช่วงนี้จะเริ่มมีความเข้าใจและค้นพบคุณค่าของการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ จากท้องถิ่นนั้น

ขั้นที่ 4 Devolution ช่วงสุดท้ายที่สามารถปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ได้อย่างสมบูรณ์ ซึ่งบุคคลจะแสดงจุดเด่นทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ได้พบเจอมา และสร้างความสัมพันธ์อื่นๆ กับคนในสังคมนั้นได้

จากแนวคิดข้างต้นนี้ จะเห็นได้ว่า บริบทของการปรับตัวทางวัฒนธรรมจนทำให้เกิดความแตกต่าง เกิดขึ้นผ่านกระบวนการสื่อสาร ซึ่ง Kantima Kunjara (1982) กล่าวว่า การสื่อสารเป็นเครื่องมือหนึ่ง ที่บุคคลที่เข้ามาอยู่ใหม่ในสังคม จะเกิดการเรียนรู้และเผชิญหน้ากับเหตุการณ์ต่างๆ ผ่านการสื่อสารทั้งในเชิงวัจนและอวัจนภาษา ทั้งในระดับการสื่อสารส่วนบุคคล และระดับสื่อมวลชน ดังนั้นการปรับตัวทางวัฒนธรรมในเชิงการสื่อสาร อันเกิดจากผลกระทบของสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งแวดล้อมนั้นจะเป็นเสมือนตัวกำหนดผู้สื่อสารด้วย

7.3.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.3.5.1 งานวิจัยและงานการศึกษาทางวิชาการที่เกี่ยวข้องด้านการสื่อสารเพื่อสืบทอด

ภัทรพร ธนวันต์ภิญญ (2563) ศึกษาการสื่อสารเพื่อการสืบทอด การปรับตัว ประเพณีเจ้าแม่ทับทิมพิชัย จังหวัดอุดรธานี พบว่า การอพยพชาวจีนมาประเทศไทย ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนทางด้านวัฒนธรรมและประเพณี ส่งผลให้ชาวจีนมีการปรับตัวเข้ากับสังคมไทย เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ ซึ่งปัจจุบันบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการศาลเจ้ามีการสืบทอดผ่านสายโลหิต ลูกหลานของคณะกรรมการศาลเจ้าจะเป็นผู้สืบทอด และมีการปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัย แต่ก็ยังคงความเป็นจีนอยู่ด้วย อาทิเช่น การแสดงงิ้วก็จะเปลี่ยนเป็นการฉายหนังกลางแปลงแทน ประเพณีแห่เจ้าแม่ทับทิมพิชัยมีการสื่อสารจากคณะกรรมการศาลเจ้าไปสู่ประชาชน ผ่านทั้งสื่อใหม่และสื่อเก่า ดังนั้น วัฒนธรรมไทย-จีน จึงเป็นแบบการผสมผสานเป็นเฉพาะของท้องถิ่นนั้น และปฏิบัติตามขนบธรรมเนียม ประเพณีความเชื่อ พิธีกรรม แม้ว่าสภาพทาง สังคมจะเปลี่ยนไป แต่ชาวไทยเชื้อสายจีนในอำเภอพิชัยยังคงปฏิบัติสืบต่อไป

อรมน ปั่นทอง และวริทธิ์ ประสิทธิ์ผล (2564: 132) ศึกษาสภาพปัญหา แนวทางการสื่อสารเพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ จังหวัด นครนายก ซึ่งพบปัญหาจากบริบทปัจจัยภายนอกที่ส่งผลต่อการสื่อสารเพื่อสืบทอด ได้แก่ สภาพ เศรษฐกิจที่ถดถอย นโยบายและการสนับสนุนจากภาครัฐที่จำกัดเฉพาะกลุ่ม สภาพทางด้านสังคม ค่านิยม วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไป มุ่งเน้นวัตถุนิยม การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภค และปัญหา จากบริบทปัจจัยภายในกลุ่มผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรม ได้แก่ เรื่องสุขภาพ เงินทุน การจัดการวัตถุดิบ และกระบวนการผลิต การตลาด สุดท้ายปัญหาของฝ่ายผู้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรม คือ ความไม่ สนใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเอง แนวทางการสื่อสารที่เหมาะสมกับการสืบทอดทาง วัฒนธรรมหัตถกรรมผ้าทอไทยพวนบ้านใหม่ ได้แก่ การสื่อสารผ่านช่องทางออนไลน์ที่ เฉพาะเจาะจง การสื่อสารด้วยบุคคลต้นแบบผนวกกับการใช้เครือข่ายร่วมรณรงค์ของสถานศึกษา และสถาบันครอบครัว

สุทธาภรณ์ ตาลกุล, สุทธาภรณ์ ศรีดี และไพบูรณ์ คะเชนทรพรรค์ (2559: 169) ศึกษาการสื่อสารเพื่อสืบทอดภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร มีกระบวนการ สื่อสารเพื่อสืบทอดภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร ครอบคลุม 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สาร และช่องทางการสื่อสาร โดยที่ผู้ส่งสาร และผู้รับสาร คือผู้ที่อยู่ใน กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีทักษะในการสื่อสาร ซึ่งมีความเข้าใจและสามารถถอดรหัสสารได้ มีทัศนคติที่เชิง บวกต่อภาษาถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเอง และมีความสามารถถ่ายทอดภาษาถิ่นผ่านระบบ สังคม วัฒนธรรม ค่านิยม ความเชื่อในชุมชนของตนเอง กลุ่มผู้สูงอายุหรือผู้อาวุโสเป็นผู้ที่สืบทอด ภาษาถิ่นผ่านการอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูลูกหลานคือกลุ่มเด็กและเยาวชน โดยการใช้ภาษาถิ่นเป็น ตัวกลางในการสื่อสาร สาร คือ ภาษาถิ่นที่ใช้สื่อสารเนื้อหาเรื่องราวในชีวิตประจำวันของแต่ละ กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ ภาษาผู้ไท ภาษาอีอ ภาษาโซ่ ภาษาอีเย และภาษากะเลิง เพราะอยู่ในตระกูล ภาษาเดียวกัน แตกต่างกันไปเล็กน้อยเท่านั้น แต่สามารถใช้สื่อสารร่วมกันได้ภายในกลุ่มชาติพันธุ์ หรือต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ยกเว้นภาษาโซ่ ที่ไม่อาจใช้สื่อสารต่างกลุ่มชาติพันธุ์ได้เนื่องจากมีความ แตกต่างกันในด้านของตระกูลภาษา ช่องทางการสื่อสารในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ใช้วิธีการสื่อสาร ผ่านการพูดคุย หอกระจายข่าว ผ่านตัวพิธีกรที่ใช้ภาษาถิ่นในงานบุญประเพณีต่างๆ และ สื่อมวลชนในท้องถิ่น โดยได้ใช้ภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านช่องทางสื่อวิทยุกระจายเสียง เพื่อ เป็นตัวสนับสนุนและส่งเสริมเอกลักษณ์ที่มีอยู่ให้มีความโดดเด่นมากยิ่งขึ้น 2) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อ การสืบทอดภาษาถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดสกลนคร คือ ครอบครัว และสังคม ได้แก่ โรงเรียน กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน ซึ่งมีผลเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกันในการกระตุ้นให้บุคคลในกลุ่มชาติ พันธุ์ต่างๆ ได้ซึมซับและยอมรับจนสามารถสื่อสารกันโดยใช้ภาษาถิ่นได้

เอมอร ชลพิไลพงศ์ (2545) ศึกษาการสื่อสารของชาวจีนในด้านการ ถ่ายทอดวัฒนธรรม ระหว่างรุ่นสู่รุ่น และศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการสื่อสารเพื่อสืบทอดวัฒนธรรม พบว่า รูปแบบการสื่อสารของชาวจีนในชนาทาวน์มี 2 รูปแบบ คือ การสื่อสารแบบเป็น กิจจะลักษณะหรือการสื่อสารโดยตรง โดยชาวจีนรุ่นแรกจะใช้วิธีการพูด บอกกล่าว หรือสอน โดยตรง เพื่อให้ลูกหลานได้รับรู้วัฒนธรรมจีนด้านต่าง ๆ อีกรูปแบบที่ชาวจีนรุ่นแรกใช้คือ การ สื่อสารแบบไม่เป็นกิจจะลักษณะหรือการสื่อสารโดยอ้อม เป็นการสื่อสารแบบไม่ได้ตั้งใจที่จะ

สื่อสาร โดยแสดงออกให้เห็นด้วยการทำซ้ำบ่อยๆ หรือบางครั้งก็ไม่ได้มีการสื่อสารใดๆ แต่ลูกหลานจะเกิดกระบวนการเรียนรู้จนสามารถรับรู้ถึง วัฒนธรรมจีนต่างๆ ได้เอง

7.3.5.2 งานวิจัยและงานการศึกษาทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับนาฏกรรมล้านนา

มาณพ มานะแซม (2557: บทคัดย่อ) การศึกษาพัฒนาการและบริบทที่เกี่ยวข้องกับงานนาฏกรรมล้านนา เพื่อสร้างสรรค์นาฏกรรมล้านนาและเพิ่มคุณค่าทางการท่องเที่ยว นาฏกรรมล้านนามีประวัติและพัฒนาการมายาวนาน และได้ทำหน้าที่ในหลากหลายบทบาทตอบสนองสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสมัยแห่งการท่องเที่ยว นาฏกรรมล้านนาได้มารับใช้สังคมในหลากหลายบริบทอย่างมีชีวิตชีวา และมีการพัฒนา สร้างสรรค์ให้เข้ากับยุคสมัยแบบไร้ขีดจำกัด ซึ่ง มาณพ มานะแซม ได้แบ่งกลุ่มตามแบบพัฒนาการของนาฏกรรมล้านนาออกเป็นดังนี้ นาฏกรรมในราชสำนักหลวง นาฏกรรมของชาวบ้าน นาฏกรรมสละพื้นบ้านสู่สถานภาพของศิลปินล้านนา นาฏกรรมล้านนากับการก้าวสู่โลกสมัยใหม่ และนาฏกรรมล้านนากับการท่องเที่ยว จากยุคสมัยที่ผันแปรเปลี่ยนไปนั้น ศิลปินหรือผู้สร้างสรรค์หลากหลายท่าน ได้มีการนำศิลปวัฒนธรรมล้านนาอันเป็นเอกลักษณ์มาเป็นการบอกเล่าเรื่องราว และเพิ่มคุณค่าผ่านสื่อนาฏกรรมล้านนา เช่น มาณพ มานะแซม (2557) “ฟ้อนช้าง” ผลงานสร้างสรรค์ที่นำเอาคุณค่าของช้างมานำเสนอในรูปแบบของนาฏกรรมล้านนา บอกเล่าเรื่องราวตามแบบกลิ่นอายความเป็นล้านนา (มาณพ มานะแซม ,2557 : บทคัดย่อ) และ “ฟ้อนสัตว์ตลก” การสร้างสรรค์มาจากงานศิลปะเชิงเทียน ที่สะท้อนโลกทัศน์ทางด้านความเชื่อกับสังคมพุทธศาสนาในดินแดนล้านนา ผูกโยงและผสมผสานความเชื่อของศาสนาฮินดู ที่เรียกว่าสัตว์ตลก (มาณพ มานะแซม, 2545 : บทคัดย่อ)

ดิฐดา นุชบุษบา (2559: 2095-2097) นาฏยลักษณะฟ้อนล้านนาในศิลปะการแสดงของ บริษัท กฤษณ์ทิพย์ ออร์แกนไนเซอร์ แอนด์ เพอร์ฟอมเมอร์ ศึกษาทักษะการฟ้อนล้านนาของศิลปินท่านหนึ่งที่นำเอาลีลาท่าฟ้อนล้านนาดั้งเดิมมาพัฒนาท่าฟ้อนแบบใหม่ และมีเอกลักษณ์เฉพาะตามแบบของศิลปินท่านนั้น ผ่านเรื่องราวที่ชื่อว่า พรหมจักร รวมไปถึงการศึกษากลวิธีการสร้างสรรค์การแสดงและการบริหารงานจนเป็นรูปแบบเชิงพาณิชย์ที่มุ่งเน้นสร้างสรรค์ผลงานโดยนำเอานาฏยลักษณะการฟ้อนล้านนาไปปรับปรุงเข้ากับการแสดงต่างๆ จนเป็นที่รู้จักในวงกว้าง

ศราวุธ จันทระขำ และอนุกุล โรจนสุขสมบูรณ์ (2563: 29-30) ในบทความวิจัย เรื่อง นาฏกรรมกับพระพุทธศาสนาในล้านนา นาฏกรรมล้านนามีความผูกพันกับศาสนามายาวนาน และกลายเป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตของชาวล้านนาในเกือบทุกระดับชั้น และปรากฏอยู่ใน 3 วงจร คือ วงจรชีวิต อันได้แก่ การเกิด การแก่ การเจ็บ และการตาย วงจรศาสนาและความเชื่อ เชื่อมโยงกับพิธีกรรมทางศาสนา เช่น ทำนองการสวด ฟ้อนในการประกอบพิธีต่างๆ ทั้งด้านความเชื่อและความบันเทิง วงจรอาชีพการเกษตร

อุดมการณ์ ฉางข้าวคำ และนรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2558 : 15-27) การพัฒนาความรู้และความซาบซึ้งในนาฏศิลป์ล้านนาของนักเรียนมัธยมศึกษาโรงเรียนประจำจังหวัดลำพูนและจังหวัดลำปาง ซึ่งเป็นการวิจัย 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อสร้าง

รูปแบบการพัฒนาความรู้และความซาบซึ้ง และระยะที่ 2 การวิจัยเชิงทดลอง เพื่อนำรูปแบบที่ได้ในระยะเวลาที่ไปทดลองใช้ในการพัฒนาความรู้และความซาบซึ้งในนาฏศิลป์ล้านนา ผู้วิจัยใช้สื่อเป็นเครื่องมือหลักในการเพิ่มพูนความรู้และความซาบซึ้งในนาฏศิลป์ล้านนา อันได้แก่ แผนพับ วิทยุโทรทัศน์ นิทรรศการ ปราชญ์ชาวบ้าน รวมไปถึงการมีส่วนร่วมของกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งได้ผลการทดลองว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาดังกล่าว มีความรู้และความซาบซึ้งสูงขึ้น และสูงกว่านักเรียนที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม

8. วัตถุประสงค์หลักของโครงการวิจัย

8.1 เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบสถานภาพการปรับตัวของนาฏกรรมล้านนา ของไฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ จากอดีตมาจนถึงปัจจุบัน ตามคุณลักษณะการปรับตัว 5 ด้าน คือ กระบวนการสื่อสาร เนื้อหาและรูปแบบ บทบาทหน้าที่ เครือข่าย การบริหารจัดการ

8.2 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกและภายในที่มีอิทธิพลต่อการสืบทอดของนาฏกรรมล้านนา ของไฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ จากอดีตจนถึงปัจจุบัน

8.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการปรับตัวเพื่อสืบทอดนาฏกรรมล้านนาภายใต้บริบทอัตลักษณ์ล้านนา ของไฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ในอนาคตให้ดำรงคงอยู่อย่างเข้มแข็ง และยั่งยืน

9. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และหน่วยงานที่จะนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

9.1 ประโยชน์เชิงวิชาการ : ผลงานวิจัยเป็นต้นแบบในการพัฒนานาฏกรรมล้านนา และสามารถประยุกต์ใช้ในแนวทางการศึกษาด้านการสื่อสารและการปรับตัวทางวัฒนธรรม เพื่อสืบทอดอัตลักษณ์ในบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมในมิติต่าง ๆ

9.2 ประโยชน์ต่อสังคม : ผลงานวิจัยนำไปสู่การสร้างการรับรู้ และเรียนรู้ในอัตลักษณ์ของนาฏกรรมล้านนา ก่อให้เกิดการเห็นคุณค่า ความรัก และความหวงแหนในสื่อพื้นบ้านของท้องถิ่นตนเอง เพื่อสร้างพลังให้เกิดความเข้มแข็งทางวัฒนธรรม ให้ดำรงคงอยู่ และยั่งยืนหยัดได้ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคม

9.3 ประโยชน์เชิงนโยบาย : ผลงานวิจัยสามารถนำไปเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนงาน แนวทาง หรือกำหนดเชิงนโยบาย รวมไปถึงกลยุทธ์ในการสื่อสารด้านการบริหารจัดการทุนทางวัฒนธรรมของภาครัฐ และเอกชน รวมไปถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อก่อให้เกิดแนวทางที่สามารถแก้ปัญหา และพัฒนาทางด้านการสื่อสารเชิงรุกให้กับท้องถิ่นอื่นๆ อย่างยั่งยืนต่อไป

10. ทฤษฎี สมมติฐานหรือกรอบแนวความคิด (Conceptual Framework) ของโครงการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย เรื่อง “การสื่อสารกับการปรับตัวเพื่อสืบทอดนาฏกรรมล้านนา : กรณีศึกษาไฮงเฮียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่” ครั้งนี้ มีกรอบแนวความคิดหลักที่มีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของการปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้